مقاله کوتاه

وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل

شبنم امیدوار. مولود آقاجانی‌دلاور

چکیده مقاله

مقدمه. مسأله اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی، یکی از مسائل مهم اقتصادی و اجتماعی کشور است و برای پیش‌بینی برنامه‌های آینده ضروری می‌باشد. این مطالعه، با هدف تعیین وضعیت اشتغال بکار دانش‌آموختگان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل انجام شد.

روش‌ها. در این مطالعه توصیفی- مقطعی، برای کلیه دانش‌آموختگان مامایی (۱۲۰ نفر) ورودی سال‌های ۱۳۷۱ تا ۷۶ دانشگاه، پرسشنامه‌ای ارسال گردید که ۸۲ پرسشنامه بازگشت داده شد. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS-10 به صورت توزیع فراوانی و مقایسه وضعیت اشتغال گروه‌ها با آزمون مجذور کای تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج. پنجاه و یک و سه دهم درصد از واحدهای پژوهشی شاغل بودند که نیمی‌از این شاغلین را طرحی‌ها تشکیل می‌دادند. آزمون آماری بین سال فراغت از تحصیل با اشتغال به کار واحدهای پژوهشی ارتباط معنی‌داری نشان داد. بیست و دو و نیم درصد از شاغلین در مشاغل غیر مرتبط با مامایی مشغول به کار بودند، ۸۹/۲ درصد از دانش‌آموختگان شاغل در بخش دولتی و ۱۷/۱ درصد در بخش خصوصی جذب شده بودند و ۷۵/۹ درصد دانش‌آموختگان دفتر کار نداشتند. آزمون آماری نشان داد بین سهمیه پذیرش با فراوانی تمایل به کار در مناطق محروم ارتباط معنی‌داری وجود دارد. اکثریت ماماها تمایل به کار در مناطق محروم نداشتند و در صورت امکان انتخاب مجدد، این رشته را انتخاب نمی‌نمودند.

بحث. آمار بی‌کاری در بین دانش‌آموختگان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل نسبتاً بالا و از مهارت آنان استفاده مطلوب نمی‌شود. لازمست زمینه‌های مناسب اشتغال، و بخصوص امکان بکارگیری نیروهای جوان در کلینیک‌های مشاوره‌ای بهداشت زنان و مادران، انجام گیرد.

واژه‌های کلیدی. اشتغال، دانش‌آموختگان، مامایی

مقدمه

مراکز آموزش مامایی بیش از صد سال است که به تربیت ماما می‌پردازند تا دانش‌آموختگان آن، مهارت‌های لازم را در امور مراقبتی، آموزشی و تحقیقاتی مامایی کسب و در جهت کاهش مرگ و میر مادران بکار بندند(۱و۲). یکی از اهداف برنامه‌ریزی شده در سطح بین‌المللی مامایی در سال ۲۰۰۲، کاهش مرگ و میر مادران به سه چهارم میزان فعلی تا سال ۲۰۱۵، توسط ماماها می‌باشد(۳).

برای بهبود وضعیت باروری و کاهش مرگ و میر مادران، از سال ۱۳۵۸ مراکز آموزش مامایی گسترش یافت و بیش از ۳۳۰۰۰ ماما تربیت نمود. اما متأسفانه تغییری در برنامه‌ریزی جذب نیروی کارآمد ماما به عمل نیامد. برخی از صاحب نظران، علت این عدم جذب را گسترش کمّی رشته‌های تحصیلی بدون ارتباط با نیازمندی‌های بازار کار و تقاضای شغلی می‌دانند(٤) در حالی که در سیستم دولتی، همواره یکی از مسائل مطروحه

آدرس مکاتبه. شبنم امیدوار (عضو هیأت علمی) ، گروه مامایی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل.
مولود آقاجانی دلاور، دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

در ارتباط با پایین بودن کیفیت، کمبود نیروی کارآمد می‌باشد. از آنجایی که برای تربیت نیروی کارآمد، دانشگاه‌ها متحمل هزینه‌های هنگفتی می‌شوند، انتظار می‌رود این نیروها سریعاً جذب بازار کار شوند. بنابراین، در بخش آموزش پزشکی، پرداختن به تحقیقاتی که وضعیت موجود را به تصویر کشیده و نیازها را نشان دهد، از اهمیت خاصی برخوردار است. با توجه به اهمیت این موضوع، مطالعه حاضر با هدف تعیین وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل انجام شد.

روش‌ها

این مطالعه پیمایشی- مقطعی، در سال۸۲-۱۳۸۱ بر روی کلیه دانش‌آموختگان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل به روش سرشماری انجام شد. کلیه دانش‌آموختگان رشته مامایی مقطع کارشناسی ورودی۱۳۷۱تا ۱۳۷۶ (طی شش دوره) به تعداد ۱۲۰ نفر از طریق پرسشنامه پستی مورد پرسش قرار گرفتند. لازم به ذکر است که تنها دانشجویانی که در بابل پذیرش شده و در بابل نیز دانش‌آموخته شده بودند وارد مطالعه گردیدند.

پرسشنامه شامل سؤالاتی در زمینه: سن، سال ورود، سال فراغت از تحصیل، سهمیه پذیرش، وضعیت اشتغال، محل خدمت، وضع طرح نیروی انسانی، وضعیت ادامه تحصیل، دفتر کار و تمایل به کار در نقاط محروم و... بود. این پرسشنامه، به آدرسی که از پرونده نمونه‌ها در بایگانی موجود بود، ارسال گردید و از آنها خواسته شد تا پس از تکمیل پرسشنامه، آن را در پاکت دارای تمبر به آدرس دانشگاه پست نمایند. لازم به ذکر است که برای تعیین روایی و پایایی پرسشنامه، از روش اعتبار محتوی و آزمون مجدد استفاده گردید ($r=۰/۸۹$). پس از ارسال پرسشنامه‌ها، در صورتی که بعد از مدتی پاسخی دریافت نمی‌شد، دو مرتبهٔ دیگر از طریق تلفن پی‌گیری می‌گردید و در نهایت ۸۲ نفر پرسشنامه را تکمیل نموده و آن را ارسال کردند. نتایج با استفاده از نرم‌افزار SPSS-10 و به صورت توزیع فراوانی و همچنین استفاده از آزمون آماری مجذور کای برای مقایسه وضعیت اشتغال نمونه‌ها در گروه‌های مختلف، تجزیه و تحلیل شد.

نتایج

تجزیه و تحلیل اطلاعات۸۲ پرسشنامه بازگشتی نشان داد که اکثریت واحدهای پژوهشی در سن ۱۹ سالگی وارد دانشگاه شده‌اند. با توجه به سال فراغت از تحصیل، بیشترین فراوانی واحدهای پژوهشی (۲۵ درصد) که پرسشنامه را تکمیل نمودند، مربوط به دانش‌آموختگان سال ۸۰ بود.

از ۵۱/۳ درصد واحدهای مورد پژوهش که در زمان مطالعه مشغول به کار بودند، ٤٨/٨ درصد افراد در حال گذراندن طرح تأمین و توزیع نیروی انسانی، ۲۵ درصد به صورت رسمی، پیمانی و یا قراردادی استخدام شده بودند در حالی که ٤٨/٧ درصد دانش‌آموختگان بی‌کار بودند. هشتاد و دو و نه دهم درصد از دانش‌آموختگان شاغل در بخش دولتی و سهم بخش خصوصی در جذب این نیروها فقط ۱۷/۱ درصد بود. آزمون آماری مجذور کای، بین سال فراغت از تحصیل با اشتغال واحدهای پژوهشی ارتباط معنی‌داری نشان داد ($P=۰/۰۱$، $df=۱۸$ و $X^2=۳٦/٥$). از بین شاغلین، ٤٢/٥ درصد در بخش زایشگاه، ۳۰ درصد در مراکز بهداشتی- درمانی و ٥ درصد نیز در بخش زنان به کار اشتغال داشته و ۲۲/٥ درصد نیز در مشاغل غیر مرتبط (کار در شرکت‌ها، آموزش و پرورش و منشی ادارات) بودند. از میان شاغلین ۳۱/٦ درصد در استان مازندران و ۲٦/۳ درصد در استان تهران شاغل بوده‌اند.

در مورد تمایل به کار در مناطق محروم، تقریبا نیمی‌از دانش‌آموختگان مایل به کار در مناطق محروم نبودند و این عدم تمایل در قریب به اتفاق بی‌کاران نیز قابل مشاهده بوده است، بیشترین فراوانی تمایل به کار در مناطق محروم در افراد با سهمیه پذیرش منطقه ۳ دیده شد. آزمون آماری نشان داد که بین سهمیه پذیرش با فراوانی تمایل به کار در مناطق محروم ارتباط معنی‌داری وجود داشت ($P<۰/۰۰۱$ و $df=۳$ و $X^2=۱۳/۸$).

هفتاد درصد دانش‌آموختگان حداقل یک بار در آزمون کارشناسی ارشد شرکت نموده که فقط ۱۲/٥ درصد در این مقطع قبول شده بودند. بیشترین فراوانی پذیرش در مقطع کارشناسی ارشد از داوطلبان سهمیه منطقه دو بوده است. از این پذیرفته شدگان، فقط یک نفر دانش‌آموخته گشته که به عنوان هیأت علمی‌جذب دانشگاه گردیده بود.

اکثریت دانش‌آموختگان (۷٥/۹ درصد) دفتر کار نداشتند و از میان افرادی که دفتر کار داشتند، ٦۳/۲ درصد به صورت مستقل کار می‌نمودند و ۳٦/۸ درصد زیر نظر یک پزشک دفتر خود را اداره می‌کردند. بالغ بر ۸۸ درصد افرادی که دفتر کار داشتند از وضعیت آن رضایت نداشتند و صرفاً برای جلوگیری از اتلاف

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

وقت و بدور ماندن از مامایی در دفتر کار حاضر می‌شدند. نکته جالب توجه اینکه ۷۶ درصد از دانش‌آموختگان اعلام کردند که اگر یک بار دیگر بخواهند در آزمون سراسری انتخاب رشته کنند، هرگز مامایی را انتخاب نخواهند کرد و قریب به اتفاق آنها، علت آن را عدم وجود آینده شغلی و جایگاه مشخص برای حرفه مامایی عنوان کردند.

بحث

در مطالعه حاضر، اکثر دانش‌آموختگان مامایی در یکی از مراکز یا مؤسسه‌های دولتی یا غیر دولتی شاغل بودند و سهم بخش خصوصی در جذب این نیروها بسیار کم بوده است. در مطالعه‌ای بیان شده که از میان دانش‌آموختگان ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۷ آموزش عالی تنها ۶/۳ درصد در بخش خصوصی مشغول به کار هستند(۵). اگرچه این درصد در مطالعه ما مقداری بالاتر است، ولی با این وجود هنوز هم سهم بخش خصوصی در جذب نیروهای جوان بسیار ناچیز می‌باشد. از سویی، با توجه به اینکه ۴۸/۸ درصد شاغلین را نیروهای طرحی تشکیل می‌دهند و طرح صرفاً یک دوره اشتغال موقت می‌باشد، با حذف این افراد، نرخ بیکاری از۴۸/۷ درصد به حدود ۸۰ درصد خواهد رسید.

یافته‌های این مطالعه، بین سال فراغت از تحصیل و درصد اشتغال به کار افراد مورد مطالعه ارتباط معنی‌داری نشان داد، بدین ترتیب که تعداد شاغلین در دانش‌آموختگان جدید بیشتر بوده که تقریبا تمامی‌این موارد اشتغال به صورت گذراندن طرح نیروی انسانی که یک دوره اشتغال موقت می‌باشد، بوده است. در مورد وضعیت اشتغال به کار دانش‌آموختگان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان نیز وضعیت مشابهی وجود داشت(۶).

در این مطالعه حدود یک چهارم از دانش‌آموختگان در استخدام رسمی، پیمانی یا قراردادی بسر می‌برند که نشاندهنده آمار بالای بی‌کاری در بین ماماها است. در مطالعه‌ای ۳۰/۱۲ درصد از دانش‌آموختگان پرستاری در استخدام رسمی یا آزمایشی بودند(۷) اما در مطالعه دیگری ۵۰ درصد در استخدام رسمی و بقیه قراردادی و یا در مراکز خصوصی بوده‌اند که نسبت به مطالعه حاضر وضعیت بهتری را نشان می‌دهد(۸).

باتوجه به اینکه بیشترین فراوانی تمایل به کار در مناطق محروم در بین دانش‌آموختگان سهمیه منطقه سه دیده شد و از طرفی، نیاز مبرم مناطق دوردست و محروم به ماما و پرسنل بهداشتی برای ارتقای سطح بهداشتی دادند، بنابراین، به نظر می‌رسد که در پذیرش دانشجو باید دقت نظر بیشتری به عمل آید و مسؤولین امر، توجه خاصی به مسأله جذب و پذیرش دانشجو متناسب با نیاز مناطق نموده و ترتیبی اتخاذ نمایند تا امکان ارائه خدمات بهداشتی- درمانی توسط دانش‌آموختگان داوطلب و مایل به کار در این مناطق فراهم گردد. اکثریت شاغلین در استان تهران و مازندران مشغول به کار بودند که احتمالاً علت این امر بیشتر به نحوه پذیرش دانشجو و سهم بیشتر مناطق یک و دو در پذیرش دانشگاهی می‌باشد و نتیجه آن خالی ماندن مناطق محروم از دانش‌آموختگان و همچنان پایین ماندن سطوح بهداشتی- درمانی و مشکلات پرسنلی در این مناطق است.

در مطالعه ما، اکثریت دانش‌آموختگان بیان کردند، در صورتی که فرصتی مجدد برای انتخاب رشته داشتند، رشته مامایی را انتخاب نمی‌نمودند، در مطالعه‌ای ۵۴/۱ درصد از دانشجویان پزشکی اعلام نمودند که در صورت شرکت مجدد در آزمون سراسری، رشته دیگری بجز پزشکی را انتخاب خواهند کرد(۹). با توجه به صرف هزینه هنگفتی که برای آموزش دانشجو در سراسر کشور می‌گردد، این عدم تمایل و نگرش منفی نسبت به رشته تحصیلی در دانش‌آموختگان، مشکلی است که حائز اهمیت بوده و جای بحث و بررسی بیشتر دارد و پیشنهاد می‌شود که در مورد انگیزه‌های عدم تمایل به کار در رشته‌هایی که فرا گرفته‌اند، پژوهش گردد. به علاوه، برای ایجاد زمینه‌های مناسب برای اشتغال، از سوی مسؤولین مربوطه، اقداماتی مانند بکارگیری ماماها در بخش‌های خصوصی و کلینیک‌هایی که مشاوره‌های بهداشتی به زنان و مادران ارائه می‌شود. همان طور که مطالعات چندی در زمینه خدمات ارائه شده از طریق مراکز بهداشتی و درمانی، نشان از ناکافی بودن زمینه‌های مشاوره‌ای و آموزشی وجود دارد، بنابراین، برقراری خدمات بهداشتی در منازل از جمله ویزیت‌های دوره‌ای در منزل از وضع بهداشتی و بررسی نیازهای بهداشتی مادر و کودک می‌تواند گام مؤثری در ارتقای بهداشت و همچنین رفع مشکل بی‌کاری ماماهای علاقه‌مند به کار باشد.

قدردانی

بدین وسیله از همکاری پرسنل محترم بایگانی آموزش دانشگاه قدردانی و تشکر می‌گردد.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

منابع

1. Seligman SA. The Royal Maternity Charity: the first hundred years. Med His 1980; 24(4): 403-18.
2. Mckenna H, Hasson F, Smith M. A delphi survey of midwives and midwifery students to identify non-midwifery duties. Midwifery 2002; 18(4): 314-22.
3.Thomson A. The relationship of the legalisation of midwifery and safe motherhood. Midwifery 2003; 19(2): 77-8.
٤. فهیم حیایی ف. وضعیت بی‌کاران دارای تحصیلات عالی و فنی- حرفه‌ای و بررسی علل آن. تهران: معاونت امور فرهنگی، آموزشی و پژوهشی سازمان برنامه و بودجه. ١٣٧٥.
٥. میرکمالی س. تحلیلی برتوانمندی‌های شغلی فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی ١٣٧٢؛ ١(٤): ١٤-٣٧.
٦. بخشی ح، اسماعیل‌زاده م، طالقانی ف. وضعیت اشتغال به کار دانش‌آموختگان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. مجله علمی ١٣٨١؛ ٢٢: ١٦-٢٣.
٧. صابریان م، حاجی‌آقاجانی س. بررسی سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان دانشکده پرستاری سمنان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی ١٣٨٢؛ ٩: ٥٣.
٨. علیزاده م، چرندابی س، برادران رضایی م. بررسی زمینه‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان پرستاری و مامایی. پژوهش در علوم پزشکی ١٣٧٧؛ ٣ (پیوست١): ١٧٣.
٩. ایروانی ک، امینی م، دوستکام آ. مقایسه نگرش دانشجویان پزشکی نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود در دو مقطع علوم پایه و بالینی در دانشکده پزشکی جهرم. چکیده مقالات پنجمین همایش کشوری آموزش پزشکی ١٣٨١؛ ه(٧): ٢١-٢٢

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]

Employment Status of Midwifery Graduates of Babol University of Medical Sciences

Omidvar Sh, Aghajani Delavar M

Abstract

Introduction. *One of the important economical and social problems of our society is employment situation of higher education graduates which is necessary to consider for the development of future plans. This study aims to determine the employment situation of midwifery graduates in Babol University of Medical Sciences.*

Methods. *In this cross-sectional survey, a questionnaire was sent to all midwifery graduates who had entered the university between 1992-1997 (n=120). A total number of 82 filled questionnaires were returned. The data analysis was done with SPSS-10 software using frequency distribution and Chi2 test.*

Results. *Based on the results, 51.3% of subjects were employed which nearly half of them were spending their mandatory services. Statistical data revealed a significant relationship between the year of graduation and being employed. Twenty two point five percent of employed graduates worked in jobs other than midwifery. Eighty two point nine percent of them were employed at government section, 17.1% at private section and 75.9% of them did not have any office. There was a significant relationship between quota of acceptance to the university and the desire to work in deprived areas. Most midwives did not have any desire to work in the deprived areas, and in the case of having the opportunity to choose again, they would not choose midwifery as their future career.*

Conclusion. *The unemployment rate between midwifery graduates of Babol medical university is high. So, it is recommended to provide them with appropriate job opportunities, and employ young graduates in counseling clinics for maternity care*

Key words. Employment, Graduates, Midwifery.

Address. Omidvar Sh. Department of Midwifery, School of Medicine, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran.

Source. Iranian Journal of Medical Education 2004; 11: 71-74.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-09]